MAA- JA METSÄTALOUSMINISTERIÖ Muistio 17.11.2020

Neuvotteleva virkamies Katri Saukkonen

VESI ON MEIDÄN – KANSALAISALOITE VESIHUOLLON YKSITYISTÄMISEN ESTÄMISEKSI (KAA 2/2020)

Kuuleminen maa- ja metsätalousvaliokunnassa 20.11.2020

Kansalaisaloitteessa *Vesi on meidän,* esitetään, että aloitteen pohjalta käynnistetään valmistelu sellaisen lainsäädännön luomiseksi, jolla estetään julkisomisteisten vesihuoltotoimintojen myyminen kaupallisille yksityisille toimijoille ja nykyinen julkisen sektorin omistajuus säilytetään sen hallussa.

Nykytila

Vesilain (587/2011) mukaan itse veteen ei voi Suomessa saada omistusoikeutta vaan vesilaissa säädetään niistä perusteista, joilla omalla tai toisen alueella olevaa vettä voi saada käyttöönsä. Myöskään vesihuoltolaissa (119/2001) ei ole säännöksiä vesihuollon eli vesihuolto-omaisuuden omistajuudesta. Nykytilanteessa vesihuoltolain mukaan kunnan tehtävänä on kehittää vesihuoltoa alueellaan yhdyskuntakehitystä vastaavasti (5 §) sekä ryhtyä toimenpiteisiin vesihuollon palvelun saatavuuden turvaamiseksi, mikäli suurehkon asukasjoukon tarve tai terveydelliset tai ympäristönsuojelulliset syyt sitä vaativat (6 §).

Nykyisin Suomen noin 1 100 vesihuoltolain mukaisesta vesihuoltolaitoksesta noin 48 % on asiakkaiden omistamia vesiosuuskuntia. Noin 30 % toimijoista on kuntatoimijoita. Laskutettuun vesimäärään suhteutettuna kuntatoimijat vastaavat lähes 70 % tuotetusta vesimäärästä osuuskuntien osuuden ollessa vain 3 % (*lähde: Suomen ympäristökeskus 2020*). Tämän lisäksi Suomessa on joukko muita vesihuoltopalveluita kuten veden toimittamista harjoittavia toimijoita, joilla ei ole kunnan päätöstä toiminta-alueesta. Näitä toimijoita eivät koske vesihuoltolain velvoitteet.

Vesihuoltouudistus käynnissä

Maa- ja metsätalousministeriö asetti 16.1.2020 hankkeen kansallisen vesihuoltouudistuksen toteuttamiseksi. Hankkeen tavoitteena on esimerkiksi säädösmuutosten keinoin varmistaa kaikille vesihuoltolaitosten asiakkaille turvallinen ja toimintavarma vesihuolto. Samanaikaisesti tavoitteena on edistää mm. toimialan energiatehokkuutta, uuden teknologian käyttöönottoa ja toimialan digitalisoitumista sekä pitkäjänteistä tietopohjaista toiminnan suunnittelua. Hanke tuo yhteen alan toimijat eri hallinnonaloilta ja eri päätöksenteon tasoilta: hankkeen johto- ja visioryhmiin osallistuu laaja joukko alan toimijoita ministeriöistä, viranomaisista, järjestöistä, vesihuoltolaitoksista ja kunnista.

Hankkeen tueksi teetti maa- ja metsätalousministeriö selvitykset vesihuoltolain toimivuudesta sekä vesihuollon yksityistämisestä ja talouden valvonnasta Euroopassa. Selvityksistä käy ilmi, että vesihuoltolain tavoitteita ja säännösten merkitystä ei tunneta kunnolla. Osa toimijoista ei kykene vastaamaan pitkäjänteisestä toiminnan suunnittelusta, joten vesihuollon palvelurakenteen uudistamista esitetään arvioitavaksi (*Saarinen 2020*). Toisaalta kokemukset vesihuoltotoiminnan yksityistämisestä muualla Euroopassa ovat selvityksen mukaan pääosin kriittisiä (*Silfverberg 2020*). Yhtenä keinona vesihuollon kestävyyden edistämiseksi on omistajuuden tarkastelun sijaan esitetty toiminnan valvonnan kehittämistä. Toisaalta selvityksen perusteella (*Silfverberg 2020*) päätös toiminnan yksityistämisestä edellyttää aina toimialan vahvaa talouden sääntelyä.

Kansallisen vesihuoltouudistuksen visioryhmä on valmistellut visio- ja toimenpideluonnoksen hankkeen toimikaudelle 16.1.2020-31.12.2022. Lausunnoille lähtevässä luonnoksessa on esitetty kehittämisehdotuksia myös vesihuoltolain uudistamiseksi. Maa- ja metsätalousministeriön tavoitteena on asettaa vesihuoltolain tarkistamista valmisteleva työryhmä alkuvuodesta 2021. Tarkoituksena tässä ensimmäisessä lainsäädännön tarkistamisvaiheessa on tukea loppuvuodesta 2020 hyväksyttävän EU:n juomavesidirektiivin kansallista implementointia sekä vastata kansalaisaloitteen esille nostamiin tarpeisiin vesihuollon omistajuudesta.